

ELS PUNTS NEGRES DE L'ÈTICA

Repàs a quinze anys d'activitat del Consell de la Informació de Catalunya

TEXT MARTA ARBÓS

A final de 1996, el Col·legi de Periodistes va crear el Consell de la Informació de Catalunya (CIC) perquè vetllés pel compliment del Codi deontològic. Un recent informe recopila els diferents expedients oberts en tot aquest temps sobre informacions dels mitjans de comunicació, una radiografia dels clarobscurs de l'ètica periodística a casa nostra.

Quinze anys de vida en quaranta pàgines. O el que és el mateix: un resum acurat de la defensa de l'ètica que el Consell de la Informació de Catalunya ha estat fent des de la formació de l'organisme que vetlla pel compliment del Codi deontològic dels periodistes catalans. Això és el que recull l'*Estudi dels dictàmens del Consell de la Informació de Catalunya (CIC) del període 1997-2011*, que ha elaborat el Grup de Recerca en Periodisme de la Universitat Pompeu Fabra.

Aquest document permet fer un balanç de la trajectòria del CIC a través dels diferents dictàmens elaborats al llarg d'aquests tres lustres. En realitat, el treball comprèn els 575 expedients —tant si han acabat en un dictamen com si no— oberts en tot aquest període. L'estudi és fruit d'un encàrrec del CIC a aquest equip investigador, especialitzat en línies de recerca com ara l'ètica professional, el paper del periodisme a la transició política espanyola, la comunicació científica i la convergència de redaccions.

La immensa majoria dels quasi sis-cents expedients oberts han vingut per reclamacions presentades des de diverses instàncies i tan sols excepcionalment el CIC ha actuat d'ofici. La mitjana d'expedients anuals en aquests quinze anys és de 38, però en el període 2005-2007 se'n varen

obrir fins a 265. Això s'explica per algunes campanyes cíviqes dutes a terme per ONG que volien sensibilitzar en certes qüestions denunciant-ho sistemàticament. Així, per exemple, SOS Racisme va enviar un gran nombre de reclamacions al CIC respecte a la connotació negativa del terme *il·legal* per referir-se a *immigrants sense papers*. Per això, en tot moment, l'estudi separa l'activitat habitual del CIC del conjunt

MOLTES DE LES RECLAMACIONS SÓN REALITZADES PER CIUTADANS, ONG O ENTITATS CÍVIQUES

d'aquestes reclamacions (moltes de les quals es van sistematitzar, fent dictàmens en sèrie), ja que en distorsionen la mostra final. D'aquesta manera, les reclamacions habituals han estat 366.

L'estudi en qüestió analitza qui són els autors de les reclamacions rebudes al CIC. Així, una part important (274) d'aquestes provenen de ciutadans particulars —excepte periodistes—, mentre que 210 són d'ONG o entitats cíviqes (sobretot SOS Racisme, que, al marge de l'esmentada campanya, n'ha fet 84). Després dels particulars, de les ONG i de les entitats cíviqes, vénen a continuació els òrgans de l'administració (30), els periodistes (21), els partits polítics (15) i altres.

El rànquing sobre els mitjans de comunicació que han estat objecte de la reclamació —un cop, de nou, s'han segregat els dictàmens estàndard que en distorsionen la mostra— evidencia que el nombre de queixes estan liderades, amb diferència, per informacions aparegudes a la premsa escrita ja que en primer lloc es troben els diaris generalistes (278) mentre que els diaris locals se situen en segon lloc (45). Les televisions, en tercera posició, es queden amb 41. La preeminència de la premsa escrita

és tal que fins i tot l'estudi cita la seqüència llatina *verba volant, scripta manent* (les paraules volen, els escrits queden). “Segurament —conclou l'estudi— hem d'atribuir el resultat al fet que, encara avui, el paper és vist, tant per particulars com per organismes de qualsevol mena, com un “cos de delictes” superior a, posem per cas, a allò que s'ha sentit o s'ha vist en un mitjà electrònic”.

De totes maneres, l'estudi també assenyalava com, a l'hora de distribuir les queixes per anys i tipus de mitjà, s'observa que en els darrers anys —tot i que d'una manera tímida— es dona un major nombre de queixes respecte de la televisió o els mitjans digitals. “Sens dubte —apunta— en això hi té a veure una facilitat més gran a

ELS TEMES MÉS PROBLEMÀTICS

Decàleg dels motius més habituals de queixes del CIC.

- RACISME I XENOFÒBIA
- FALSEDAT
- INVASIÓ DE LA INTIMITAT
- SELECCIÓ, MANIPULACIÓ I ORDENACIÓ D'IMATGES I SO
- CONTEXTUALITZACIÓ I APROFUNDIMENT DE LA INFORMACIÓ
- INCLUSIÓ DELS DIFERENTS PUNTS DE VISTA
- RECTIFICACIONS
- DIFAMACIÓ I CALÚMNIA
- SEPARACIÓ D'INFORMACIÓ I OPINIÓ
- MENORS

EL GUARDIÀ DEL CODI

El Consell de la Informació de Catalunya (CIC) és una entitat sense afany de lucre que vetlla pel compliment de la Declaració de Principis de la Profesió Periodística, coneguda com a Codi deontològic, que va ser aprovat en el Segon Congrés de Periodistes, el 1992. Per tant, l'objectiu del Consell és facilitar que els ciutadans puguin exercir el dret a una informació de qualitat.

Tot i que la constitució del CIC –de la mà del Col·legi de Periodistes– va tenir lloc el desembre de 1996, no va assolir personalitat jurídica pròpia fins al 1999, quan es va convertir en la Fundació Consell de la Informació de Catalunya. Al tractar-se d'un instrument d'autoregulació de la professió, les seves recomanacions són de caràcter moral.

conservar “el cos de delictes” en un suport manejable.

INJÚRIES I DIFAMACIONS

Un cop separats els casos estàndards, els motius més habituals de les queixes –tenint en compte que es realitzen sempre invocant algun principi o article del Codi deontològic– són la necessitat de fonamentar bé la informació i evitar injúries i difamacions (criteri 2 del

ONA PART DE LES QUEIXES SÓN SOBRE INFORMACIONS APAREGUDES A LA PREMSA ESCRITA

Codi, amb un 25,93% de les queixes), la separació d'informació i opinió (criteri 1, amb un 13,55%), la discriminació per sexe, raça, creença, extracció social, etc. (criteri 12, amb un 17,76%), així com el respecte a la intimitat i a la pròpia imatge (criteri 9, amb un 10,28%).

L'estudi també sistematitza les queixes per temàtica i ofereix un decàleg dels temes

més presents a les reclamacions. El racisme i la xenofòbia són els primers, seguits de la falsedat i la invasió de la intimitat. Altres temes que també apareixen en la llista són el fet no de incloure diferents punts de vista, la separació d'informació i opinió –i no basar-se en rumors o conjectures– o bé les informacions referides a menors.

L'estudi també mostra la sorpresa pel fet que “quedin amb el marcador a zero alguns ítems que sens dubte són impor-

tants en el panorama ètic actual si bé, per alguna raó o altra, no han estat objecte de reclamacions concretes dels ciutadans davant del Consell”. Aquest, tal i com apunta l'estudi, és el cas d'aspectes polèmics com són el tractament de la violència de gènere o del respecte a les creences religioses.

D'altra banda, un dels tràmits que sol fer el Consell, és posar-se en contacte amb el mitjà de comunicació afectat per la queixa, de manera que conegui

IGUAL QUE EUROPA

L'estudi del CIC és una radiografia de les debilitats ètiques dels nostres mitjans. És important perquè saber per on fallem, ens permet reflexionar i millorar. Curiosament, la difusió d'informacions no fonamentades, la invasió de la intimitat de les persones i el tractament inadequat de la immigració, les queixes més freqüents presentades al CIC, coincideixen amb les que reben els altres consells de la informació europeus.

Això mostra que, de vegades, els periodistes, en nom del dret de la gent a saber i de la llibertat, ignorem altres drets com el que tenen les persones a la intimitat i a la imatge, a la dignitat, a no ser discriminades o, sobretot, el dret a una informació rigorosa i veraç. L'estudi indica que quan ens n'oblidem, la gent ho rebutja. Quasi 600 queixes diuen que la ciutadania vol un periodisme lliure, independent i honest, un periodisme ètic, en el qual pugui confiar per informar-se, entendre el que passa, formar-se una opinió i prendre decisions. Quan totes les institucions trontollen, en plena crisi, la societat necessita uns mitjans ètics com a aliats per defensar els seus drets i salvar la democràcia.

Lúcia Oliva

Presidenta del Consell de la Informació de Catalunya (CIC)

l'existència de la reclamació i pugui fer les alegacions que l'empresa o la direcció del mitjà corresponent consideri pertinents. Així, un 41% del nombre total de queixes rebudes s'han fet arribar als mitjans o periodistes.

A partir d'aquí, s'obren dues possibilitats: que l'objecte de la queixa respongui o no ho faci. En aquest sentit, l'estudi remarca que de les 276 queixes que s'han enviat als mitjans de comunicació, la gran majoria

EL MÉS HABITUAL ÉS QUE ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ NO RECONEGUIN LA TRANSGRESSIÓ ÈTICA DE LA QUAL SE'LS ACUSA

(182, un 66%) han rebut algun tipus de resposta per part dels mateixos afectats. En la gran majoria dels casos les respostes no reconeixen la transgressió. Això passa en un 87,4% de les respostes rebudes, mentre que el reconeixement tan sols es dona en un 5,5%, i parcialment en un 6%.

TREBALL DOCTRINAL

En aquests quinze anys, el CIC ha elaborat un total de 230 dictàmens dels casos que han estat admesos a tràmit. El conjunt d'aquests dictàmens és el treball doctrinal del Consell, que l'informe també defineix com a *jurisprudència original del CIC*. Un cop excloses les queixes estàndards que en distorsionen la mostra, les dades assenyalen que en un 37% dels veredictes, el Consell ha decidit que la queixa era favorable al denunciant, mentre que en un 33% dels casos és favorable al mitjà de comunicació o al periodista. Tan sols en un 30% s'apunta que el veredicté és favorable parcialment al mitjà i, finalment, en un 17% és ambigu o conciliador.

En l'apartat de les conclusions, l'informe assegura que la quantitat de queixes al CIC en tots aquests anys, "queda molt lluny dels centenars que tramita cada any la britànica Press Complaints Commission, que en rep més de 4.000 en un sol exercici, o fins i tot de les prop de 100 que arriben al finlandès Council for Mass Media". "Però en qualsevol cas, —prosegueix— donen fe de vida de l'existència d'aquest organisme al nostre país". Tot i la diferència amb altres països, l'informe també apunta que

el conjunt de queixes rebudes en aquests tres lustres "representen un nombre estimable si es té en compte l'escassa infraestructura amb

què treballa la institució o s'comparem l'activitat del Consell amb la que darrerament ha tingut la Comisión de Quejas de la FAPE". Una altra de les conclusions de l'estudi és que els mitjans no adherits al CIC apareixen com a força més transgressors del Codi deontològic que no pas els que sí que hi estan adherits. Ç

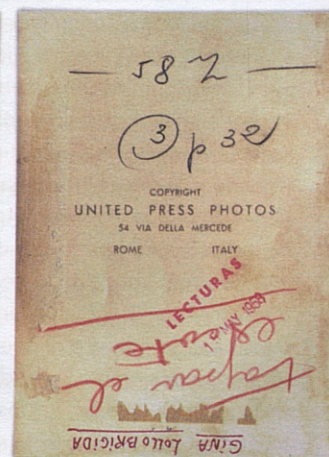
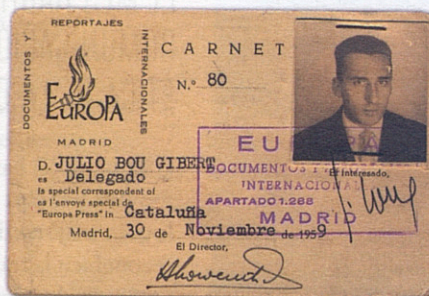
Més informació a:

www.periodistes.org/fcic → Web de la Fundació Consell de la Informació de Catalunya amb tota la informació d'aquest organisme

<http://eticaiperiodisme.blog.cat> → Bloc del CIC Ètica i Periodisme

www.eticaperiodistica.org → Web del Grup de Recerca en Periodisme de la UPF

+ info

L'arxiu de Juli Bou permet recuperar material històric de diferents exemplars de la revista Lecturas.